

การแสดงสร้างสรรค์ชุด “ถงไถยวน”
THE CREATION OF PERFORMANCE “THONG THAI YUAN”

ธิติมา อ่องทอง*

Thitima Ongthong*

*อาจารย์ ภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จังหวัดอ่างทอง 14000, ประเทศไทย
*Lecturer, Department of Thai dance, Angthong College of Dramatic Arts, Bunditpatasilpa Institute, Angthong Province, 14000, Thailand
E-mail address (Corresponding author): *thitima.bpi@gmail.com

รับบทความ : 16 กันยายน 2564 / ปรับแก้ไข : 27 กุมภาพันธ์ 2565 / ตอรับบทความ : 9 มีนาคม 2565
Received : 16 September 2021 / Revised : 27 February 2022 / Accepted : 9 March 2022

DOI :

ABSTRACT

The symbol representing the traditional culture, "Thong" of the Thai Yuan people in Saraburi province, can be established through the preservation of the local intellectual creative performance titled "Thong Thai Yuan" by integrating both qualitative and creative research. The researcher surveyed and studied documents, then conducted structured interviews with eight people from the criterion-based selection that had an IOC equal to 1.00. The information was gathered from the individual interviews, then analyzed before being applied to the design of dance elements. After that, the meanings via the dance elements were delivered. The defined targets were seven specific dance experts and two music experts. The qualitative evaluation was applied. The information gathering was presented the performance to the experts for evaluation, and analyzed the content using descriptive statistics: mean and S.D. The study found that the performance had seven elements, including: 1) design of the concept and performing model, 2) choreography, 3) design of deployment and performing space, 4) audition for performers, 5) creation of lyrics and performing music, 6) design of costumes, and 7) selection of performing equipment. The performance was divided into three parts: 1) the background and culture of Thai Yuan people in Saraburi; 2) the cultural value of Thong; and 3) the dance of Thai Yuan women together with Thong.

Keywords : Creation of performance, Thong, Thai yuan

บทคัดย่อ

สัญลักษณ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมดั้งเช่นถงของชาวไถยวนสระบุรีสามารถนำมาสร้างผลงานสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการแสดงชุด “ถงไถยวน” โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เริ่มต้นด้วยการสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร และกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 8 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำไปสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบนาฏศิลป์ เพื่อสื่อสารความหมายผ่านองค์ประกอบการแสดง กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงด้านนาฏศิลป์ 7 คน และด้านดุริยางคศิลป์ 2 คน ใช้แบบประเมินคุณภาพที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการนำเสนอการแสดงต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินผลคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การแสดงมี 7 องค์ประกอบแสดง ประกอบด้วย 1) การกำหนดแนวคิดและรูปแบบการแสดง 2) การสร้างสรรค์ลีลาท่าทางนาฏศิลป์ 3) การสร้างสรรค์รูปแบบแถวและพื้นที่การแสดง 4) การคัดเลือกผู้แสดง 5) การสร้างสรรค์บทร้องและทำนองเพลงประกอบการแสดง 6) การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย และ 7) การคัดเลือกอุปกรณ์ประกอบการแสดง ด้วยการนำเสนอ 3 ช่วง ได้แก่ 1) ที่มาและวัฒนธรรมชาวไถยวนสระบุรี 2) คุณค่าทางวัฒนธรรมของถง และ 3) การรำยรำของหญิงสาวชาวไถยวนประกอบถง

คำสำคัญ : การแสดงสร้างสรรค์, ถง, ไถยวน

บทนำ

“ถง” เป็นชื่อเรียก “ย่าม” หรือ “ถุง” ของชาวไทยวน เป็นสิ่งของที่ชาวไทยวนจะใช้ในชีวิตประจำวันในโอกาสต่าง ๆ เช่น การใช้ถงย่ามเพื่อการประกอบอาชีพทำไร่ทำนา การใช้ถงย่ามเพื่อใส่สิ่งของเครื่องใช้ ได้แก่ หมวก เงิน เสื้อผ้าของใช้และของมีค่าอื่น ๆ รวมถึงการใช้ถงย่ามในขั้นตอนการทำอาหาร นอกจากนี้ ชาวไทยวนยังมีความเชื่อในเรื่องการเอาถงย่ามไปพร้อมกับผู้เสียชีวิตเพื่อให้นำติดตัวไปในอีกภพภูมิ กล่าวได้ว่า ถง มีความสำคัญและอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทยวนอยู่เสมอจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มักจะเห็นว่าชาวไทยวนจะสะพายถงติดตัวไว้เสมอ ถงของชาวไทยวน มีหลายขนาดแตกต่างกันตามการใช้งาน แต่ถงย่ามทุกชนิดของชาวไทยวนนิยมเย็บด้วยมือและมีการเย็บซิบในอย่างเรียบง่าย (Poomina, 2010, pp. 30-31) โดยผ้าที่นำมาทำเป็นถงนั้นจะใช้ผ้าทอที่ใช้เทคนิคการทอของชาวไทยวนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ได้แก่ ผ้าทอสองตะกรอหรือผ้าพื้น ผ้าทอยกมุก และผ้าเก็บหรือผ้าจกจึงทำให้เกิดความงามแตกต่างกัน และความงามดังกล่าวเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถอันยอดเยี่ยมของผู้ทอ และอัตลักษณ์ที่สำคัญของถงย่ามชาวไทยวนก็คือ ลวดลาย ซึ่งเกิดจากการทอด้วยเทคนิคต่าง ๆ เช่น ลายก้างปลา ลายดอกกละเลย ลายดอกซ้อน ลายดอกกละเลย และลวดลายเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมคือ ลายขอประแจ ซึ่งลายขอประแจนี้มีนัยยะของการอวยพรว่าให้ไปทีใดก็แก้ไขปัญหาได้ราบรื่น เป็นต้น นอกจากนี้ ความโดดเด่นของถงย่ามชาวไทยวนคือการตัดเย็บด้วยลายที่สืบทอดกันมา เช่น เย็บแบบสนกระดุงที่ปากย่าม เย็บจ่องแอมเขียดต่อระหว่างตัวย่ามกับสายสะพาย มีพู่ย่ามที่ถักลวดลายห้อยที่ก้นถงย่าม (Choochom, Interview, November 4, 2020) ทั้งนี้ ถงหรือย่ามยังเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

กลุ่มชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีเป็นประชากรชาวไทยวนเชียงแสนที่ได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองสระบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วยเหตุผลจากสงครามและการเมือง ปัจจุบันพบชุมชนของชาวไทยวนกลุ่มเชียงแสนตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดสระบุรีอย่างน้อย 114 หมู่บ้าน ทั้งนี้ ชุมชนชาวไทยวนเชียงแสนที่เก่าแก่ที่สุดในตอนกลางของประเทศไทยซึ่งมีอายุมากกว่า 200 ปี อยู่ในบริเวณอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี (Thubthun & Tantikul, 2017, p. 10) ปัจจุบัน ชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ได้ให้ความสำคัญกับการรักษาศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ หากแต่ที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์สำคัญที่ทำให้ชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้เป็นที่รู้จัก นั่นก็คือ ผ้าทอไทยวน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทตามประโยชน์ใช้สอยออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น ผ้าปรก หัวนาค ตุง ผ้าห่อคัมภีร์ 2) ผ้าที่ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น ผ้าซิ่น ผ้าสบ และ 3) ผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ว้อม (หมวกเด็ก) หมอนแบบต่าง ๆ ผ้าห่ม ไล่ (ถุงผ้าสำหรับใช้ของมีค่า) และถง (Keawsamor, Interview, November 2, 2020)

ปัจจุบันภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามยุคสมัยทำให้ชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ได้พยายามรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยมีการจัดตั้งศูนย์เพื่อรักษาวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ศูนย์วัฒนธรรมประจำตำบล ศูนย์ทอผ้า และที่สำคัญคือ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีที่จัดตั้งโดย อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ปราชญ์ท้องถิ่นชาวไทยวน เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสืบสานมรดกทางปัญญาและวัฒนธรรม รวมถึงเป็นศูนย์ที่ให้ความรู้กับเยาวชนและบุคคลที่สนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทยวนสระบุรี รวมถึงฝึกอบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงการฟ้อนรำ ทำให้การรับรู้ในความเป็นชาติพันธุ์ของชาวไทยวนในชุมชนมีความชัดเจนขึ้น และช่วยสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เนื่องจากมีกิจกรรมต่าง ๆ อันแสดงถึงสัญลักษณ์ของความเป็นยวนที่จัดทำผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านได้เป็นเครื่องช่วยต่อยอดและประกาศความเป็นยวนให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับรู้และเกิดและเกิดสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ของตนขึ้นมา โดยผ่านกระบวนการนิยามและสร้างอัตลักษณ์ของหอวัฒนธรรมพื้นบ้านที่นำเสนอออกมาตัวเอง (Wetchawong, 2010, p. 138)

จากแนวคิดและความสำคัญดังกล่าวจะเห็นว่า ผ้าทอและวัฒนธรรมความเชื่อ รวมถึงการทำง่ามของชาวไทยวนสระบุรีเป็นวัฒนธรรมที่สืบสานกันมาตั้งแต่อดีต และมีความพยายามที่จะอนุรักษ์ศิลปะการแสดงอันเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง หากแต่เป็นการแสดงที่หีบยี่มมาใช้ ยังไม่มีการแสดงที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยวนสระบุรี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำง่ามซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเป็นเครื่องที่แสดงถึงความมีวัฒนธรรมที่ละเอียดอ่อนอันเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถสื่อถึงกรรมวิธีการผลิต เทคนิคการทอ ลวดลาย สี รวมถึงแสดงให้เห็นคติความเชื่อ และประโยชน์การใช้สอยที่แตกต่างกันตามโอกาสในการดำเนินชีวิตของชาวไทยวนมาบูรณาการเข้ากับศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ โดยสร้างสรรค์การแสดงชุดใหม่ในรูปแบบของการแสดงสร้างสรรค์ประเภทระบำ โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับง่าม รวมถึงวัฒนธรรมของชาวไทยวนสระบุรี ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ชุดใหม่ที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวไทยวนสระบุรี รวมถึงชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์หรือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์การแสดง ชุด “ถงไทยวน” ผลงานสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี

ประโยชน์การวิจัย

1. ได้ชุดการแสดงสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบการแสดงที่สามารถสื่อและนำเสนอถึง “ถง” ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี
2. ได้ชุดการแสดงที่สามารถนำเสนออัตลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี ผ่านการแสดงนาฏศิลป์ และสามารถนำไปใช้แสดงหรือต่อยอดเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้
3. เป็นแหล่งข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า ในด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ สามารถเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่มีหัวข้อใกล้เคียงหรือที่เกี่ยวข้อง และเป็นประโยชน์ในการต่อยอดองค์ความรู้ทางการศึกษา ในเรื่องการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์สำหรับชุมชน

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด

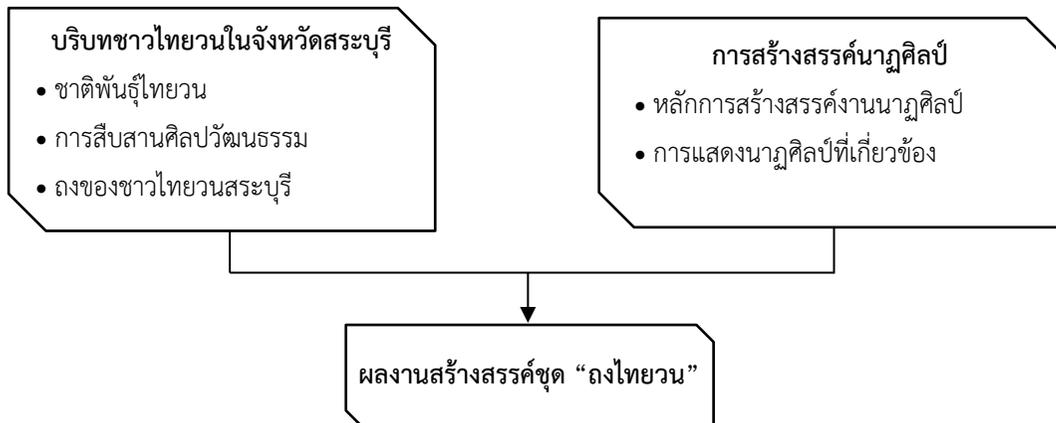
ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทชาวไทยวนในจังหวัดสระบุรี และการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ทบทวนเอกสารและวรรณกรรม ดังนี้

กลุ่มชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี เป็นประชากรชาวไทยวนที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเชียงแสน ในอาณาจักรล้านนา จากนั้นได้อพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองสระบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วยเหตุผลจากสงครามและการเมือง (Thanajirawat & Burusphat, 2018, pp. 1-2) ปัจจุบันชาวไทยวนในจังหวัดสระบุรีมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามบริบทของถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งอยู่ในเขตภาคกลาง ทำให้มีการผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและศิลปวัฒนธรรม แม้ว่าจะมีการรับวัฒนธรรมภาคกลางและชาติพันธุ์อื่น ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม แต่กลุ่มชาวไทยวนนี้ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองให้คงอยู่ โดยถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชนรุ่นหลังได้สืบสาน อัตลักษณ์นี้ไว้ต่อไป ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยวนที่ปรากฏในปัจจุบัน ได้แก่ การทอผ้า ภาษา จิตรกรรม ประเพณี ความเชื่อ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยวนโดยห่อวัฒนธรรม

พื้นบ้านไทยวนสระบุรี (Wannakul, Interview, November 4, 2020) ในด้านนาฏศิลป์ดนตรีไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าในการอพยพได้นำนาฏศิลป์ดนตรีมาจากทางเหนือหรือไม่ แต่แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน ชาวไทยวนในพื้นที่สระบุรีนี้ได้ยึดเอาวัฒนธรรมศิลปะการรำ การฟ้อน และการเล่นดนตรีของชาวล้านนาทางภาคเหนือมาเป็นวัฒนธรรมหลักของตนเอง โดยได้ฟื้นฟู เรียนรู้ สืบสาน ตลอดจนสืบทอดโดยการเชิญครูช่างฟ้อน ครูซอ ครูดนตรีจากทางภาคเหนือมาถ่ายทอดให้กับลูกหลานชาวไทยวนสระบุรี (Keawsamor, Interview, November 2, 2020) การแสดงนาฏศิลป์และดนตรีที่ชาวไทยวนในสระบุรีที่ปรากฏในปัจจุบัน ได้แก่ การแสดงฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนดาบ ฟ้อนกิ่งกะหลา ฟ้อนผาง ฟ้อนขันดอก ฟ้อนสาวไหม รำทอขึ้นตีนจก การตีกลองสะบัดชัย การช้อยชอย การบรรเลงวงสะล้อ ซอ ซึง เป็นต้น และปรากฏนาฏศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลจากนาฏศิลป์และดนตรีของคนไทยภาคกลางด้วยเช่นกัน นั่นก็คือ การรำโชน (Wetchawong, 2010, pp. 120-123) นอกจากนาฏศิลป์และดนตรีแล้ว ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของชาวไทยวนได้แก่ ฝง หรือ ฝงยาม ฝงของชาวไทยวนในจังหวัดสระบุรีเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของชาวไทยวน ฝงของชาวไทยวนสระบุรีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น คือ มีสีสันที่หลากหลาย ฝงแต่ละใบนิยมทอสลัสีทำให้เกิดเป็นเส้นริ้ว แถบที่หลากหลายสีสัน การทอผ้าที่นำมาทำเป็นฝงเป็นเทคนิคการทอที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ได้แก่ ผ้าทอสองตะกรอหรือผ้าพื้น ผ้าทอยกมุก และผ้าเก็บหรือผ้าจก เทคนิคการทอต่าง ๆ ทำให้เกิดลวดลายเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ได้แก่ ลายขอประแจ ลายก้างปลา ลายดอกทะเลเลย ลายดอกซ้อน ลายดอกสร้อย ลายดอกแก้ว นอกจากนี้ ยังมีการตัดเย็บแบบที่เรียกว่าสนกระดุงที่ปากย่าม การเย็บจ่องแฉวยเขียด และปักนกต่อระหว่างตัวย่ามกับสายสะพาย และที่ขาดไม่ได้คือ การประดับพู่ย่ามที่ก้นของฝงยาม (Choochom, Interview, November 4, 2020)

นอกจากนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาหลักการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ซึ่งในการสร้างสรรค์นั้นมักประกอบด้วยองค์ประกอบในการสร้างสรรค์การแสดงที่หลากหลาย ไม่มีกำหนดองค์ประกอบที่ตายตัว ผู้สร้างสรรค์อาจมีการกำหนดรูปแบบหรือแนวคิด ตลอดจนสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดหลักของผู้สร้างสรรค์ เช่น การคัดเลือกนักแสดง รูปแบบแถวหรือการใช้พื้นที่ในการแสดง บทร้องและทำนองเพลง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง แต่องค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ของการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ คือ กระบวนท่ารำหรือการเคลื่อนไหวร่างกายและลีลานาฏศิลป์ เนื่องจากศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์เป็นศิลปะที่ใช้การเคลื่อนไหวด้วยร่างกายของมนุษย์เพื่อสื่อความหมายแทนการพูด การใช้สัดส่วนของร่างกายแสดงออกมาเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจในสิ่งที่ผู้แสดงกำลังสื่อสาร (Sensai, 2003, p. 5) นอกจากนี้ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักการเคลื่อนไหวร่างกายสำหรับนำมาใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏศิลป์ที่สำคัญอีกหลักการหนึ่งคือ ทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว (Kinestology) คือหลักการที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวให้เกิดอิริยาบถต่าง ๆ และขณะที่เกิดการเคลื่อนไหวนั้นมียุคองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง และการเคลื่อนไหวเหล่านั้นสื่อความหมายในเชิงความรู้สึกหรืออารมณ์อย่างไรบ้าง ซึ่งหัวข้อสำคัญของทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหวที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในนาฏยประดิษฐ์อีกประเด็นที่น่าสนใจ คือ การใช้พลัง ที่ 3 ประเภท ได้แก่ ความแรงของพลัง การเน้นพลัง และลักษณะของการใช้พลัง (Wiroonrak, 2004, pp. 246-247) และในการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาการแสดงนาฏศิลป์ล้านนาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การแสดงชุดฟ้อนเล็บเชียงราย การแสดงชุดฟ้อนสาวไหมฉับแม่ครูบัวเรียว มณีรัตนภรณ์ การแสดงชุดรำทอขึ้นตีนจก และการแสดงชุดฟ้อนนางโยน ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับลักษณะขององค์ประกอบของการฟ้อนล้านนาที่สำคัญคือ ลักษณะการทรงตัวของผู้ฟ้อน ซึ่งประกอบด้วยลักษณะการทรงตัว 5 แบบ คือ การทรงตัวตรง การทรงตัวกลม การทรงตัวเอียง การทรงตัวตรงแต่ขยับ การทรงตัวเอียงซ้าย เอียงขวา เป็นต้น (Lanna Folk Club, Chiang Mai

University Student Union, 1994, p. 35) ประกอบกับใช้ประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ในด้านทักษะนาฏศิลป์ไทยมาตรฐาน ได้แก่ เพลงช้า-เพลงเร็ว แม่บทเล็ก แม่บทใหญ่ เป็นต้น เพื่อนำกระบวนการทำรำ ลีลา นาฏศิลป์ ตลอดจนองค์ประกอบการแสดงอื่น ๆ มาใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ โดยมีกรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการสร้างสรรคนาฏศิลป์ในครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ใช้รูปแบบการสร้างสรรคที่ผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการทดลองสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการบูรณาการเข้ากับรูปแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค (Creative research) โดยได้รับการรับรองจากจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา วันที่รับรอง 30 กันยายน พ.ศ. 2563 วันที่หมดอายุ 20 กันยายน 2564 เลขที่ใบรับรอง HE-107-2563

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1. การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร มีดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย บทความ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ซึ่งผู้สร้างสรรค์แบ่งประเด็นการสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรคนาฏศิลป์ (Sensai, 2003, p. 5; Wiroonrak, 2004, pp. 246-247; Lanna Folk Club, Chiang Mai University Student Union, 1994, pp. 31-35) ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรคนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ล้านนา นาฏศิลป์ไทย ผลงานนาฏศิลป์ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อ ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับถงยาม ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวไทยวนสระบุรี (Thanajirawat & Burusphat, 2018, pp. 1-2; Wetchawong, 2010, pp. 120-123; Khrouthongkhieo, 2008, p. 79; Poomina, 2010, pp. 30-31)

1.2 การศึกษาสื่อสารสนเทศ ผู้สร้างสรรค์ศึกษาสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ ในประเด็นที่น่าเสนอหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของวัฒนธรรมชาวไทยวนและการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองล้านนา

2. การสำรวจข้อมูลภาคสนาม มีดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ทางด้านนาฏศิลป์และการแสดง ได้แก่ ศิลปินพื้นเมือง ครู และอาจารย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์

ชาวไทยวนและการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ มีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางนาฏศิลป์ไม่ต่ำกว่า 10 ปี หรือมีผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ และเป็นผู้ที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยวนสระบุรี ได้แก่ ครูช่างศิลปหัตถกรรม ช่างทอ และปราชญ์ชาวบ้าน ในเขตชุมชนอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ที่มีความรู้เกี่ยวกับธงไทยวนและศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยวน และเป็นผู้ที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

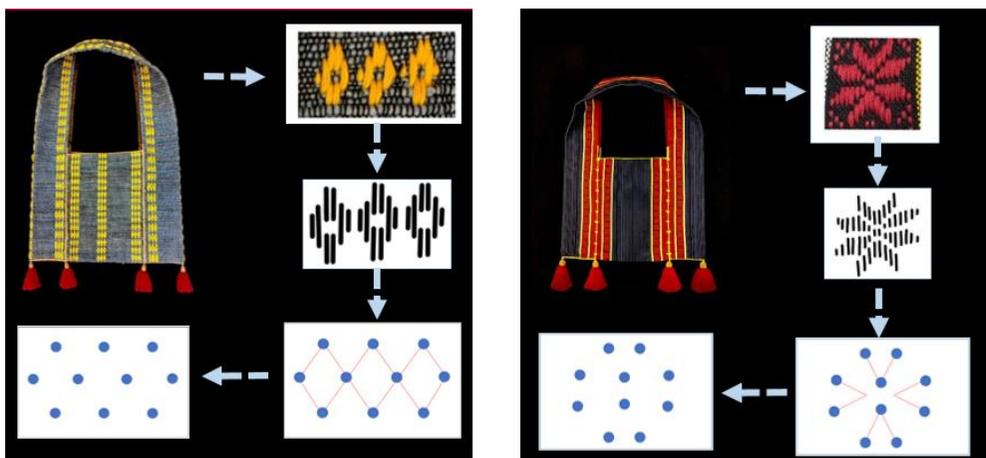
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมีโครงสร้าง นำให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาให้คะแนนความตรงเชิงเนื้อหา และให้ความคิดเห็น นำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ตามหลักเกณฑ์ของ Rovinelli and Hambleton (1977, pp. 49-60) พบว่า ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบรายบุคคล ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละไม่เกิน 30 นาที ต่อคน

2.2 การสังเกต ด้วยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจากพื้นที่ชุมชน ได้แก่ ศูนย์ทอผ้าไทยวนสระบุรี หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี ตลอดจนการลงพื้นที่เพื่อสังเกตจากการจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยวนสระบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสัมมนา และการประชุมวิชาการ มาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสังเคราะห์เพื่อใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ให้มีความถูกต้องและเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงชุด “ธงไทยวน”

ในขั้นตอนนี้ผู้สร้างสรรค์นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมาใช้ประกอบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยผู้สร้างสรรค์มีแนวคิดการนำธงยามมาบูรณาการเข้ากับศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นสร้างสรรค์การแสดงชิ้นใหม่ ในรูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์เชิงอนุรักษ์ประเภทระบำ โดยมีแนวคิดและแรงบันดาลใจ ดังนี้

ภาพ 2 การสร้างสรรค์รูปแบบแถวและการใช้พื้นที่บนเวทีจากลวดลายของธง

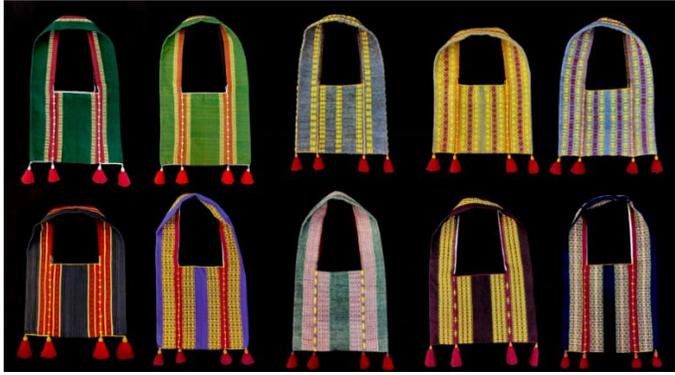
การคัดเลือกผู้แสดง ใช้นักแสดงผู้หญิงล้วน จำนวน 10 คน โดยคัดเลือกนักแสดงผู้หญิงที่มีทักษะพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยมาตรฐานหรือนาฏศิลป์ล้านนา โดยไม่จำเป็นต้องมีทักษะทางนาฏศิลป์ในระดับสูง หากแต่มีไหวพริบปฏิภาณในการรำ มีความสามารถในการจดจำทั้งบทร้อง ทำนองเพลง และกระบวนท่ารำ ตลอดจนมีจิตวิญญาณในการเป็นนักแสดงที่ดีและมีความอดทนในการฝึกฝน สำหรับการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ด้วยการผสมผสานเครื่องแต่งกายแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ โดยการแต่งกายแบบดั้งเดิมได้แนวคิดมาจากลักษณะการนุ่งห่มเครื่องแต่งกายของหญิงสาวชาวไทยวนที่ปรากฏบนภาพวาดฝาผนังในวัดสมุหประดิษฐาราม (Khrouthongkhieo, 2008, p. 79) ที่สะท้อนถึงการแต่งกายของชาวไทยวนในอดีตที่ปรากฏการนุ่งผ้าชิ้นลายขวาง ลักษณะของผ้าชิ้นที่ใช้เทคนิคการทอผ้าแบบสองตะกรอหรือผ้าพื้น การตัดดอกไม้ และการสวมเครื่องประดับทอง ประกอบกับการสร้างสรรค์เสื้อชิ้นใหม่โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากเสื้อ “แอ้ว” ของชาวไทยวนผสมผสานกับรูปแบบการแต่งกายสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความสวยงาม นอกจากนี้ การออกแบบสีของเครื่องแต่งกายใช้ผ้าสีพื้นไม่มีลวดลายหรือสีสันมากนัก เพื่อให้ยามซึ่งมีลวดลายและสีสันหลากหลายเห็นชัดเจนและโดดเด่นมากขึ้นเมื่อผู้แสดงถือหรือส่ายประกอบการแสดง

ภาพ 3 นักแสดง และเครื่องแต่งกายการแสดงสร้างสรรค์ ชุด “ถงไทยวน”

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

การสร้างสรรค์บทร้องและทำนองเพลงประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์สร้างขึ้นมาจากวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับถงของชาวไทยวนสระบุรี ด้วยทฤษฎีคุณค่าทางวัฒนธรรม (Lertchanrit, 2011, p. 40) ซึ่งบทร้องได้กล่าวถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของถง ในด้านคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ ด้านคุณค่าเชิงวิชาการ ด้านคุณค่าเชิงสุนทรีย์และด้านคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งบทร้องนี้ประพันธ์ เรียบเรียง และขับร้องโดยแม่ครูจำปา แสนพรหม ศิลปินที่มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การขับซอพื้นเมืองล้านนา และในด้านทำนองเพลงประกอบการแสดงนี้ใช้ทั้งทำนองเดิมและทำนองเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ ทำนองเพลงเดิมที่ใช้คือทำนองซ้อยเชียงแสนและทำนองซอพม่า และการประพันธ์เพลงขึ้นใหม่ให้มีทำนองเพลงที่มีกลิ่นอายความเป็นพื้นเมืองภาคเหนือ ในการบรรเลงใช้วงดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือหรือวงดนตรีสละซอซึ่งซึ่งในแต่ละทำนองใช้การบรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของทำนองเพลง

ภาพ 4 ธงหรือย่ามที่ใช้ในการแสดง ชุด “ธงไทยวน”

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

การคัดเลือกอุปกรณ์ประกอบการแสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดงหลัก คือ “ธง” ที่อนุรักษ์ตามรูปแบบดั้งเดิมของชาวไทยวนสระบุรีที่มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกัน โดยคัดเลือกธงย่ามที่ใช้ผ้าทอด้วยเทคนิคของชาวไทยวน เรียกว่า “ผ้ายกมุม” มีรูปแบบการทอและการตัดเย็บแบบดั้งเดิมจากฝีมือของช่างหัตถกรรมชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีที่สืบทอดกันมา (Choochom, Interview, November 4, 2020) กล่าวคือธงย่ามจะมีลักษณะเฉพาะคือ การตัดเย็บลวดลายแบบसनกระดุงที่ปากย่าม การเย็บลวดลายจ้องแหวงเขียดและปีกนกต่อระหว่างตัวย่ามกับสายสะพาย ประดับพู่ย่ามที่ถักลวดลายห้อยที่ก้นธงย่าม และคัดเลือกลวดลาย ตลอดจนสีสันของธงย่ามที่แตกต่างกันหลากหลายไม่ซ้ำกัน จำนวน 10 ธง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลงานสร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์จัดการนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์การแสดง ชุด “ธงไทยวน” ต่อศิลปินแห่งชาติและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายในและภายนอกสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยมีวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ จำนวน 7 คน และกลุ่มศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดุริยางคศิลป์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ แบบประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) คือ 1 เท่ากับน้อยที่สุด 2 เท่ากับน้อย 3 เท่ากับปานกลาง 4 เท่ากับมาก และ 5 เท่ากับมากที่สุด (Jirawatkul, 2013, pp. 50-51) ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการให้คะแนนและความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์จำนวน 3 ท่าน นำคะแนนที่ได้มาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้เท่ากับ 1.00 จากนั้นดำเนินการจัดการประเมินผลสร้างสรรค์เป็นเวลา 1 วัน ในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2563 ณ โรงละครวังหน้า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 7 ท่าน และการประเมินผ่านระบบออนไลน์ (Online) จำนวน 2 ท่าน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงผลการประเมินคุณภาพด้วยค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ได้แก่ 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย และ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด (Nuangchalerm, 2013, pp. 224-228)

ผลการวิจัย

การสร้างสรรคการแสดงชุด “ถงไถยวน” ผลงานสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี สามารถนำเสนอและสื่อความผ่านองค์ประกอบการแสดง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดแนวคิดและรูปแบบการแสดง การสร้างสรรค์ลีลาท่าทางนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์รูปแบบแถวและพื้นที่การแสดง การคัดเลือกผู้แสดง การสร้างสรรค์บทร้องและทำนองเพลงประกอบการแสดง การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย และการคัดเลือกอุปกรณ์ประกอบการแสดง โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 การนำเสนอที่มาและวัฒนธรรมของชาวไทยวนสระบุรี และภาพความหลากหลายของถงที่มีลักษณะ สีสัน และลวดลายที่แตกต่างกัน

ภาพ 5 การแสดงช่วงที่ 1 สื่อถึงที่มาและวัฒนธรรมของชาวไทยวน

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2563 ณ โรงละครวังหน้า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพมหานคร

ช่วงที่ 2 นำเสนอคุณค่าทางวัฒนธรรมของถงยามด้วยบทขับซอล้านนา

ภาพ 6 การแสดงช่วงที่ 2 การรำตีบทตามบทร้องเพื่อสื่อถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของถงยาม

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2563 ณ โรงละครวังหน้า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพมหานคร

ช่วงที่ 3 นำเสนอการรำรำที่งดงามของหญิงสาวชาวไทยวนประกอบกับถ้อยคำ

ภาพ 7 การแสดงช่วงที่ 3 การรำรำของหญิงสาวชาวไทยวนประกอบถ้อยคำ

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2563 ณ โรงละครวังหน้า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพมหานคร

ผลการสร้างสรรค์กระบวนการทำรำในการแสดงทั้ง 3 ช่วงใช้ลีลานาฏศิลป์ที่หลากหลาย ประกอบด้วย การรำที่ใช้ลีลาท่าทางจากนาฏศิลป์ไทยมาตรฐาน นาฏศิลป์ล้านนา ลีลาท่าทางแบบธรรมชาติ การเลียนแบบท่าทางจากภาพจิตรกรรม เทคนิคการแสดงละครและการใช้อารมณ์ประกอบการแสดง

ท่ารำที่ใช้ลีลาท่าทางจากนาฏศิลป์ไทยมาตรฐาน ท่ารำที่ใช้ลีลานาฏศิลป์พื้นเมืองภาคเหนือหรือนาฏศิลป์ล้านนา

ท่ารำที่ใช้การเลียนแบบท่าทางจากท่ารำที่ใช้ลีลาท่าทางแบบธรรมชาติภาพจิตรกรรมชาวไทยวนในจังหวัดสระบุรี

ภาพ 8 การสร้างสรรค์ท่ารำตามแหล่งที่มา วัฒนธรรม และความหลากหลายของถ้อยคำของชาวไทยวน จังหวัดสระบุรี
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

จากภาพ 8 เป็นการแสดงการออกแบบสร้างสรรค์ลีลาท่าทางในการแสดงใช้ลีลานาฏศิลป์ที่หลากหลาย ประกอบด้วย การรำที่ใช้ลีลาท่าทางจากนาฏศิลป์ไทยมาตรฐาน นาฏศิลป์ล้านนา ลีลาท่าทางแบบธรรมชาติ การเลียนแบบท่าทางจากภาพจิตรกรรม เทคนิคการแสดงละครและการใช้อารมณ์ประกอบการแสดง ซึ่งเกิดจาก วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏวัฒนธรรมในแบบของชาวล้านนาเป็นพื้นฐาน และการเคลื่อนย้ายมาอาศัยอยู่ในบริเวณ ภาคกลางตอนบนเป็นเวลานานจึงมีอิทธิพลของวัฒนธรรมของภาคกลางผสมผสานอยู่

ภาพ 9 การสร้างสรรค์ท่ารำที่ผสมผสานลีลานาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคเหนือ
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

จากภาพ 9 แสดงรูปแบบลีลานาฏศิลป์ที่ผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยมาตรฐานและนาฏศิลป์พื้นเมืองล้านนาเป็นนาฏยลักษณะสำคัญของการแสดง นอกจากนี้ ใช้ลีลาท่าทางแบบธรรมชาติ และผสมผสาน การใช้ศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดงหรือเทคนิคทางการแสดง (Acting) และการใช้อารมณ์ประกอบการแสดง เพื่อให้การแสดงมีมิติที่หลากหลายมากขึ้น

ผลการประเมินคุณภาพผลงานการแสดงสร้างสรรค์ชุด “ถงไทยวน” ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ระดับคุณภาพผลงานการแสดงสร้างสรรค์ชุด “ถงไทยวน”

ประเด็นและข้อพิจารณา	ระดับค่าคะแนนคุณภาพ									รวม	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
	ผู้เชี่ยวชาญ												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9				
1. แนวความคิดในการสร้างสรรค์สามารถถ่ายทอดผ่านการแสดงได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจ	5	5	5	5	5	5	5	4	4	43	4.72	0.44	มากที่สุด
2. รูปแบบการแสดงมีความน่าสนใจ	5	5	5	5	5	5	4	4	4	42	4.61	0.50	มากที่สุด
3. การแต่งกายมีความสอดคล้องกับรูปแบบการแสดง	5	5	5	5	5	4	4	4	4	41	4.56	0.53	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของอุปกรณ์ประกอบการแสดง	5	5	5	5	5	4	4	4	4	41	4.72	0.53	มากที่สุด
5. ความงามของกระบวนท่ารำ	5	5	5	5	5	5	5	5	4	44	4.56	0.33	มากที่สุด
6. แนวคิดการสร้างสรรค์เนื้อร้องและดนตรีประกอบการแสดงมีความน่าสนใจ	5	5	4	4	4	4	4	4	4	38	4.39	0.44	มาก

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นและข้อพิจารณา	ระดับค่าคะแนนคุณภาพ									รวม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
	ผู้เชี่ยวชาญ												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9				
7. ดนตรีประกอบการแสดงและกระบวนท่ารำ มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน	5	5	5	5	5	4	4	4	4	41	4.67	0.53	มากที่สุด
8. จำนวนผู้แสดงมีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5	5	4	4	43	4.72	0.44	มากที่สุด
9. ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงมีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5	4	4	4	42	4.78	0.50	มากที่สุด
10. ความพึงพอใจในภาพรวมของการแสดง	5	5	5	5	5	5	5	5	4	44	4.89	0.33	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม											4.66	0.48	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ภาพรวมของผลงานการแสดงสร้างสรรค์ ชุด “ธงไทยวน” อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.66) โดยมีข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 9 ข้อ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.56-4.89 ได้แก่ ความพึงพอใจในภาพรวมของการแสดง (\bar{X} = 4.89) ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงมีความเหมาะสม (\bar{X} = 4.78) แนวความคิดในการสร้างสรรค์สามารถถ่ายทอดผ่านการแสดงได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจ, ความเหมาะสมของอุปกรณ์ประกอบการแสดงรูปแบบการแสดงมีความน่าสนใจ และจำนวนผู้แสดงมีความเหมาะสม (\bar{X} = 4.72) ดนตรีประกอบการแสดงและกระบวนท่ารำมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน (\bar{X} = 4.67) รูปแบบการแสดงมีความน่าสนใจ (\bar{X} = 4.61) และการแต่งกายมีความสอดคล้องกับรูปแบบการแสดง กับความงดงามของกระบวนท่ารำ (\bar{X} = 4.56) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ได้แก่ แนวคิดการสร้างสรรค์เนื้อร้องและดนตรีประกอบการแสดงมีความน่าสนใจ (\bar{X} = 4.39)

อภิปรายผล

ผลการสร้างสรรค์การแสดงชุด “ธงไทยวน” นำเสนอในรูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์เชิงอนุรักษ์ประเภทระบำ ในแต่ละองค์ประกอบ ผู้สร้างสรรค์นำเสนอโดยใช้แนวคิดเชิงอนุรักษ์ร่วมกับแนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์สมัยใหม่ ซึ่งการใช้แนวคิดเชิงอนุรักษ์นั้นเพื่อให้การแสดงยังคงอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวไทยวนในจังหวัดสระบุรีสามารถนำเสนอตัวตนความเป็นไทยวนผ่านการแสดงที่สามารถเผยแพร่ให้กับสาธารณชนได้รับรู้ และการใช้แนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์สมัยใหม่โดยมีการบูรณาการของดั้งเดิมกับของใหม่ที่เกิดขึ้นตามสภาวการณ์ในปัจจุบันเพื่อให้การแสดงมีความหลากหลายน่าสนใจ ตลอดจนสามารถสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน สอดคล้องกับคมกริช บุญเขียว (Bunkhiao, 2017, p. 89) ที่กล่าวว่า “ชุมชนมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเป็นไทยวนผ่านกิจกรรมภายในชุมชน โดยมีการผสมผสานทั้งของดั้งเดิมที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษร่วมกับของใหม่ที่ได้มาจาก ภายนอกชุมชน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ” นอกจากนี้ ในการสร้างสรรค์การแสดงยังเน้นแนวคิดในเรื่องการนำเสนอของชาวไทยวนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ในมุมมองของคุณค่าทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับ วิลเลียม โลปี และชาร์ลส แม็กกิมซี เสนอว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรโบราณคดีมีคุณค่าและความหมาย อยู่ 4 ประการหลัก ได้แก่ 1) associative/symbolic value 2) informational value 3) aesthetic value และ 4) economic value” (Lipe, 1984, McGimsey, 1984 as cite in Lertchanrit, 2011, pp. 40-47) โดยนำเสนอออกมา ในองค์ประกอบของการสร้างสรรค์ลีลาท่าทางนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์บทร้อง และการคัดเลือกอุปกรณ์ประกอบการแสดง

สำหรับการคัดเลือกอุปกรณ์ประกอบการแสดง การสร้างสรรค์รูปแบบแถวและพื้นที่การแสดง และการสร้างสรรค์บทร้องและทำนองประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาข้อมูลในด้านอัตลักษณ์เฉพาะของธงไทยวนสระบุรี เพื่อนำเสนอลักษณะสำคัญอันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยในการคัดเลือกอุปกรณ์จะคัดเลือกลวดลายที่นิยมทอกันในหมู่ช่างทอชาวไทยวน และเป็นลวดลายอัตลักษณ์เฉพาะที่เมื่อพบเห็นแล้วสามารถบ่งบอกได้ว่าลวดลายนี้ เป็นลวดลายเฉพาะของชาวไทยวนสระบุรี นอกจากนี้ ผู้สร้างสรรค์ยังได้นำลวดลายมาใช้ในการออกแบบรูปแบบแถวและพื้นที่การแสดงอีกด้วย องค์ประกอบสำคัญอื่น ๆ ที่สามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของธง ที่ผู้สร้างสรรค์ใช้ในการคัดเลือกธง ได้แก่ ลักษณะการเย็บแบบสนกระดุง การเย็บจ่องแฉวเขียด และมีพู่ยาม เป็นต้น และในด้านการสร้างสรรค์บทร้องและทำนองประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์ยังได้ประพันธ์บทร้องประกอบการแสดงที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นอัตลักษณ์ของธงไทยวนสระบุรีไว้ด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี ที่ได้กล่าวถึงธงไทยวนสระบุรีว่ามีลายเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งมีการสืบทอดเป็นเวลายาวนานนับร้อยปี ลวดลายต่าง ๆ บ่งบอกว่ามีหนึ่งเดียวที่สระบุรี ด้วยลักษณะมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์อัตลักษณ์เฉพาะตัว จึงเป็นที่นิยมนานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหากได้มีการกล่าวถึงยามไทยวน สระบุรีแล้วนั้น ในสายศิลปวัฒนธรรม งานสิ่งทอ และงานหัตถกรรม ไม่มีใครที่ไม่รู้จักถึง โดยลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของธงไทยวนสระบุรี ได้แก่ ลวดลายของผ้า พู่หรือพู่ย การเย็บตะเข็บเป็นลวดลาย และการทำซิปในของยาม (Saraburi Provincial Cultural Office, 2018, pp. 17-23)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ครั้งต่อไป มีดังต่อไปนี้

1. ควรทำการศึกษาและค้นคว้าประเด็นอื่น ๆ จากวัฒนธรรมของชาวไทยวน ในจังหวัดสระบุรี เช่น การทอผ้า ผ้ายกมุก ประเพณีจุลกฐิน เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีที่ไม่เคยมีใครนำเสนอมาก่อน เนื่องจากชาวไทยวนสระบุรีมีการสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของตนเอง ยังคงมีการอนุรักษ์ สืบทอด ตลอดจนการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งสามารถนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์การแสดงที่สื่อถึงวัฒนธรรมของชาวไทยวนสระบุรีในรูปแบบใหม่ต่อไปในอนาคตได้
2. องค์ความรู้ในการสร้างสรรค์กระบวนการแสดง ตลอดจนแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ครั้งนี้สามารถที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานนาฏศิลป์ในรูปแบบของการแสดงเชิงอนุรักษ์หรือการแสดงที่เกี่ยวข้องได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนงานศิลปะของท้องถิ่นได้ หากแต่การนำไปใช้ควรพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาหรือแนวคิดหลักในการสร้างสรรค์นั้น ๆ เพื่อความสมบูรณ์ของผลงาน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

Bunkhiao, K. (2017). *A Process of Local Culture Encouragement for Thai-Youn Community Strengthening in Sao-hi District, Saraburi Province*. Research Report. Bangkok : The Office of National Culture Commission, Ministry of Culture. (In Thai)

- Choochom, S., Ms. (2020, 4 November). Handicraft teacher, 2019. *Interview*. (In Thai)
- Jirawatkul A. (2013). *Designing a Questionnaire for Research*. Bangkok : Wittayaphat. (In Thai)
- Keawsamor, D., Mr., (2020, 2 November). The secretary of Thai-Yuan Saraburi Society. *Interview*. (In Thai)
- Khrouthongkhieo, N. (2008). The track on Mural Painting at Samuha Pradit Satharam Temple in Saraburi Province. *Thai Periodicals, Office of the Prime Minister*, 29(105), 79. (In Thai)
- Lanna Folk Club, Chiang Mai University Student Union. (1994). *Peun Baan Lanna*. Chiang Mai : Tipnet Karnpim Printing. (In Thai)
- Lertcharit, T. (2011). *Kan-Jad-Kam-Sappayakorn-Wattanatham*. Bangkok : The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)
- Nuangchalerm, P. (2013). *The Educational Research*. Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Poomina, P. (2010). *The Study of Thai-Yuan Yok Mook Handwearing Fabric Tontan Sub-District, Saohai District, Saraburi Province*. Thesis, Master of Education Program in Art Education, Srinakharinwirot University, Bangkok. (In Thai)
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal for Educational Research*, 2, 49-60.
- Saraburi Provincial Cultural Office. (2018). *Intangible Cultural Heritage Collecting Project in 2018, Saraburi province, Thung Yam Thai-Yuan Saraburi*. Saraburi : Saraburi Provincial Cultural Office. (In Thai)
- Sensai, P. (2003). *Choreography*. Kalasin : Prasankarnpim Printing. (In Thai)
- Thanajirawat, Z., & Burusphat, S. (2018). *Tonal Geography of Tai Yuan In Southeast Asia*. Bangkok : Charansanitwong Printing. (In Thai)
- Thubthun, N., & Tantikul, C. (2017). The Movement Background of Chiang Saen Yuan People and the Settlement in the Central part of Thailand. *The Journal of Sociology and Anthropology, Ubon Ratchathani University*, 8(Special Vol. of December, 2017, ASEAN : Labor and Development), 1-174. (In Thai)
- Wannakul, S., Mrs., (2020, 4 November). The President of Hall of Culture of Tai Yuan, Saraburi, *interview*. (In Thai)
- Wetchawong, D. (2010). *The Presentation of the Yuan Ethnic Identity in the Context of Tourism via Local Museum and Riverside Market : a Case Study of Yuan Community, Tombon TonTan, Sao Hai district, Saraburi province*. Thesis, Master of Arts Program in Anthropology, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Wiroonrak, S. (2004). *Lak Kam Sadang Nattayasilp Paritad* (3rd Ed.) Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)